

דחוף

28 בפברואר 2021

לכבוד

מר משה ליאון

ראש עיריית ירושלים

בדואר אלקטרוני

שלום רב,

הנדון: ביטול החלטת מועצת העירייה לפיתוח והרחבת אנדרטת הצנחנים בשיח ג'ראח

בשם של תושבי שיח ג'ראח אנו פונים אליך בבקשה לבטל את החלטת מועצת העירייה מיום 24.2.2021, לפיה יהפוך אזור ההנצחה הצנוע לחללי חטיבת הצנחנים בשכונה לאתר הנצחה גדול ממדים ובו אמפיתאטרון ל-300 בני אדם ועמדות תצפית והסברה על אתרי הקרב במלחמת ששת הימים; ולהימנע מלחתום על הסכם התקשרות עם עמותת "ותיקי הצנחנים", משחררי ירושלים וצולחי התעלה" (להלן - "עמותת ותיקי הצנחנים"), אשר יזמה את הפרויקט ומממנת אותו. ביטול ההחלטה על פיתוח האתר נדרש הן בשל פגמים מהותיים אשר דומה כי נפלו בהליך אישורה, והן בשל חוסר הסבירות הקיצוני שבהקמת אתר הנצחה ושיר הלל למלחמות ישראל ולגבורת הלוחמים דווקא בלב שכונה פלסטינית שנכבשה במלחמת ששת הימים, ואשר גם תושביה הם קורבנות המלחמה ההיא, והכל כמפורט להלן:

1. ביום 21.2.2021 החליטה ועדת השמות העירונית, בשבתה כוועדת הנצחה, להמליץ למועצת העירייה "לאשר את שדרוג האנדרטה לחללי גדוד 71 בדרך שכס פינת רח' אבן ג'ובייר באמצעות עמותת ותיקי הצנחנים ועל חשבונה, ובכפוף לחתימת העמותה על הסכם פיתוח עם העירייה" (מתוך דו"ח ישיבה מס' 9 של ישיבת ועדת השמות). מדברי ההסבר שנלוו להחלטה עולה, כי עמותת ותיקי הצנחנים התקשרה בהסכם למימון הפרויקט, שעלותו מיליון שקל, עם הקרן הקיימת לישראל, וזו התנתה את המימון בהתחייבות העירייה לתחזק את המקום, ובהצבת שלטים מטעם קק"ל באתר, לרבות הנצחתו של אחד מתורמיה.

2. למסמכים שנשלחו לוועדת השמות בטרם החלטתה נלווה הסכם המימון החתום בין קק"ל לעמותת ותיקי הצנחנים, ותרשים אדריכלי של תכנית הפיתוח לאתר ההנצחה. עיון בתכנית מגלה כי השטח בו ימוקם האתר יגודר, כי הכניסה אליו תתבצע דרך שלושה שערי כניסה, כי יוקמו בו שמונה עמדות תצפית לעבר אתרי הקרבות (ואגב כך לבתי השכונה) ובהן ספסלי ישיבה, וכי במרכזו ייבנה אמפיתאטרון הכולל 300 מקומות ישיבה ובמה. האתר כולו ממוקם על גבעה החולשת על הסביבה, לצדה של דרך שכס העמוסה. האדריכל שנבחר לתכנן

הפרויקט הוא אורי אברמסון, אשר בין היתר תכנן אף את אתר ההנצחה הענק בגבעת התחמושת הסמוכה.

3. עוד למדנו מהמסמכים אשר עמדו בפני ועדת השמות, כי הפיתוח והרחבת המקום יתבצעו על שטח המסומן כשטח ירוק.

4. למרות הפוטנציאל לפגיעה קשה בתושבים בשל אישור התכנית, מתמליל ישיבת ועדת השמות אשר דנה בנושא עולה כי לא התקיים כל דיון בהצעת הפיתוח, וכי החלטתה התקבלה בלי שהתבצעה הצבעה על ההחלטה הקונקרטית וארבעת סעיפיה.

5. ביום 24.2.2021 אישרה כאמור מועצת עיריית ירושלים את המלצת ועדת השמות. פרוטוקול הדיון במועצה טרם פורסם.

6. אישור מועצת העירייה את המלצת ועדת השמות להפוך אזור הנצחה קטן לחללי צה"ל לאתר הנצחה רחב ממדים ובולט למרחקים, שבמרכזו אמפיטאטרון למאות בני אדם, בלב שכונה פלסטינית, תוך התעלמות מוחלטת מתושביה, מצרכיהם, מרגשותיהם ומזהותם, לוקה בחוסר סבירות קיצוני, ויש לבטלו לאלתר.

7. אלפי פלסטינים מתגוררים בשכונת שייח ג'ראח. חלקם יושבים בה מדורות, אחרים הם פליטי 48' אשר יושבו במקום בשנות החמישים של המאה הקודמת על ידי הממשל הירדני ואונר"א. בעשור וחצי האחרונים הם צופים בעיניים כלות בהשתלטות עמותות ימין על רכושם, ונאבקים בצווי פינוי ובהריסת בתים. עשרות משפחות פלסטיניות כבר פונו מבתיהן, ונגד רבות נוספות מתנהלים הליכים משפטיים.

8. משיחות שקיימנו עם תושבים בשכונה בעקבות החלטת מועצת העירייה, לרבות עם חברי הוועד בה, עולה כי חלקם סבורים שמטרת ההחלטה היא השתלטות יהודית גם על השטח הפתוח הנדיר בלב השכונה; אחרים אמרו כי הרחבת אתר ההנצחה לחללי הצנחנים הוא אקט כוחני, שמטרתו היא האדרת הזיקה היהודית למקום ומחיקת הזיקה הפלסטינית אליו; היו מי שראו בכך צעד נוסף לסילוק התושבים הפלסטינים מהאזור; ואחד התושבים תהה מדוע לא תוקם אנדרטה גם לחיילים ירדנים ופלסטינים אשר נהרגו בקרבות שהתנהלו בשייח ג'ראח במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים. התושבים סיפרו כי שום נציג עירייה לא שיתף אותם בתכניות, וכי המשטרה נוהגת להתנכל לילדים אשר משחקים בקרבת האנדרטה הממוקמת במקום היום, אשר נטמעה בנוף ועם קיומה כבר למדו להסכין.

9. הקמת אתרי הנצחה, בחירת המיקום להם, תכנונם והטקסט הנלווה אליהם, כמו גם פיתוחם והרחבתם, הם אקט פוליטי. לאתרי הנצחה הניצבים בלב סביבה עירונית יש אפקט מידי על המרחב הציבורי: החלטות בעניין הנצחה ויישומן משלבות את האידיאולוגיה של המשטר ברבדים יום-יומיים של החוויה העירונית וברבדים אישיים של חיי היחיד. הנצחה היא ביטוי לאפקט שיש לתהליכים אדמיניסטרטיביים-פוליטיים על תהליכים תרבותיים, ואסטרטגיה שכיחה לעיצוב הזיכרון הקולקטיבי.

10. הנצחה המתבצעת על ידי הרשויות נוטה להיות מונומנטלית ובעלת ממד סימבולי - מונומנט ההנצחה הוא לרוב גירסה רשמית, מסוימת מאוד, לאירוע ולתקופה. כשהבחירה היא להקים

מונומנט זיכרון גדול לחיילים בלב שכונה שאותה כבשו, אתר אשר יבלוט למרחקים וידקור את עינה של האוכלוסייה הכבושה מדי יום, מצטרף לכך אף ממד לאומני כוחני ודכאני.

11. לא בכדי קובע נוהל "הנצחת אישים בירושלים – מתן שמות לרחובות ואתרים אחרים", כי ייחודה של העיר מחייב את ועדת השמות העירונית "לשיקול דעת מעמיק וזהיר במיוחד", וכי במסגרת שיקול הדעת אשר עליה להפעיל היא צריכה לקחת בחשבון את "מידת התאמת השם לאזור מסוים המאוכלס בצורה הומוגנית". הנחיות אלה יפות כמובן גם להחלטות בעניין אתרי הנצחה ופיתוחם, אך ברי כי פרנסי עיריית ירושלים לא שעו אליהן בהחלטתם זו.

12. אף אם פקד את חברי ועדת השמות אשר אימצו את ההצעה ליקוי מאורות – בגינו שכחו כי מיקום האתר הוא בלב שכונה פלסטינית (דבר שלא ניתן לעמוד עליו מאחר שהפרוטוקול אינו מסגיר כאמור כי דנו כלל בנושא, ואילו פרוטוקול ישיבת המועצה בה אושרה ההחלטה טרם פורסם), הכלל הוא כי בגדר שיקוליה הענייניים של הרשות, "עליה להתחשב במכלול השיקולים הנוגעים לעניין, ובהם גם שיקולים ערכיים, אינטרסים חברתיים וכלכליים, והיבטים הקשורים בזכויות אדם" (יצחק זמיר **הסמכות המנהלית** כרך ב, 471 (1996); בג"ץ 7311/02 **האגודה לסיוע ולהגנה על זכויות הבדואים נ' עיריית באר שבע** (פורסם בנבו, 22.6.2011)). כל אלה לא התבצעו בוועדת השמות, ואישור המלצתה במועצת העירייה מלמד כי גם חבריה זנחו מושכלות יסוד אלה.

13. החלטת מועצת העירייה מקוממת במיוחד נוכח כך שבמרחק מאות מטרים ספורים משייח ג'ראח ניצבת גבעת התחמושת, אשר הפכה לאתר לאומי ענק להנצחה ולהנחלת מורשת הקרבות במלחמת ששת הימים. אתר זה כולל מוזיאון, אודיטוריום מרווח לימי עיון ולכנסים, אמפיטאטרון גדול ל-2,000 בני אדם וקטן יותר עם מסך לילדים, מתקיימים בו מיצגים אור קוליים ויש בו חלל הנצחה לזכרם של 182 החיילים שנהרגו בקרבות בירושלים. די באלה על מנת להנציח אף את חללי חטיבת הצנחנים בקרבות בשייח ג'ראח.

14. ההתנגדות להקמת אתר ההנצחה אין משמעה זלזול בנופלים, בזכרם ובבני משפחותיהם ופגיעה בהם. אנו משתתפים בצערם. אולם במקום כבר קיימת אנדרטה לחללי הצנחנים. זו כוללת לוח אבן ועליו שמות הנופלים במלחמת ששת הימים, קיר אבן גדול עם חריטה של סמל הצנחנים ועליו שמות חללים ממלחמות נוספות, ועמוד זיכרון עם הכיתוב יזכור. מההתכתבויות בין מח"ט הצנחנים לפקידי העירייה למדנו, כי במהלך השנה מתקיימים לצדה טקסים. משמע, האנדרטה ממלאת את תפקידה בצורתה הנוכחית, ואין כל צורך להרחיבה ולהאדירה תוך פגיעה קשה בתושבים החיים בסמוך לה.

15. זאת ועוד. עיון במפת השטחים אשר צורפה למסמכים שעמדו בפני חברי הוועדה מגלה, כי הרחבת האנדרטה הקיימת תתבצע על שטח ציבורי ירוק, שטח שנועד במקור לפארקים ולגנים, ואשר פיתוחו אמור להתבצע לטובת כלל תושבי האזור. אלא שהתכנית האדריכלית מלמדת כי שטח האתר יגודר, הכניסה אליו תתבצע דרך שערים שיינעלו, ואת מקום הדשאים והצמחייה יחליפו עמודי בטון ואמפיטאטרון אשר יארח סיורים למתעניינים במורשת הגדוד, בקרבות ובנופלים. הבנייה המאסיבית שאמורה להתבצע אף מעוררת תהיות כיצד הודיע מהנדס העירייה לשעבר בנובמבר 2019 לעמותת ותיקי הצנחנים, היוזמת והמממנת של פיתוח

האתר, כי התוכנית פטורה מהיתר בניה (ר' עמ' 44 למסמכים אשר צורפו לסדר היום לשיבה מס' 9 של וועדת השמות).

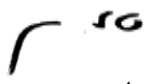
16. הקמת אתר הנצחה גדול לחיילים בלב שכונה פלסטינית כבושה, ניכוס שטח ירוק למטרה המשרתת אוכלוסייה אחת בלבד, והפגיעה הקשה בתושביה הפלסטיניים של השכונה והעיר, אותם אלפי בני אדם שיחלפו לצדו מדי יום בדרכם לעבודה, למוסדות לימוד, לקניות ולבילויים, אך מעמיק את השסע בין האוכלוסיות בירושלים, ועל כן לוקה אישור התכנית באף קוצר ראות ובאטימות. החלטה מועצת העירייה, המתעלמת ממורשתם, מזהותם ומרגשותיהם של תושבי ירושלים המזרחית מהווה ביטוי נוסף ועגום להזנחתם ולאפלייתם העמוקות וארוכות השנים.

17. לסיכום נזכיר כי בשנת 2019 עתרה האגודה לזכויות האזרח בישראל יחד עם תושבי סילוואן נגד החלטת מועצת העירייה להעניק שמות רבנים תימנים לסמטאות בסילוואן, תוך התעלמות דומה ומוחלטת ממורשתם ומזהותם של תושבי השכונה הפלסטינית הצפופה. בעקבות העתירה חזרה בה העירייה מהחלטתה (עת"ס 39025-08-19 רג'בי נ' מועצת עיריית ירושלים). כך יש לעשות אף עתה.

אשר על כן נבקש כי תפעל לביטול החלטת מועצת העירייה וכי העירייה לא תתקשר בהסכם כלשהו עם עמותת ותיקי הצנחנים הקשור לפיתוח האנדרטה הקיימת, הפיכתה לאתר הנצחה גדול ותחזוקתו.

נודה להתייחסותך המהירה, על מנת לשקול את המשך צעדינו.

בכבוד רב ובברכה,

טל חסין, עו"ד

העתקים: עו"ד אלי מלכה, היועץ המשפטי, עיריית ירושלים, בדוא"ל
עמותת ותיקי הצנחנים, משחרי ירושלים וצולחי התעלה, בדוא"ל